

2019 VERKSAMHETSPLAN ***Antagen av styrelsen*** **20181002**

SAMMANFATTNING

Viktiga förutsättningar inför verksamhetsplanen

- Upplandsstiftelsens¹ profil och prioriteringar ligger fast. Särskild vikt ska alltså läggas på naturvård, friluftsliv, folkhälsoarbete genom vistelse i naturen samt målgruppen barn och ungdom.
- Region Uppsala svarar för finansieringen av Upplandsstiftelsens verksamhet och ger därmed förutsättningarna. Region Uppsala har också majoritet i Upplandsstiftelsens stämma med 9/17-delar av rösterna i relation till kommunernas gemensamma andel om 8/17-delar.
- Budgeten för 2019 utgörs av motsvarande budget 2018 med en uppräkningsom 2,0 %. Uppräkningsom ligger i paritet med övriga verksamheter inom Region Uppsala.
- Region Uppsala har beslutat att anslå 1 miljon kr för utveckling av arbetet med ökad tillgänglighet till naturen för olika grupper med funktionsvariationer som en satsning på folkhälsa för människor som annars har svårt att nå ut i naturen.
- Valet 2018 påverkar styrelsens och stämmans sammansättning.
- De senaste fyra åren har präglats av ekonomisk återhållsamhet vad gäller nya investeringar och drift. Likviditeten har successivt stärkts och det finns förutsättningar att återgå till ett mera normalt läge.
- En betydande del av stiftelsens verksamhet baseras på projekt där egen medfinansiering och personal för projektledning krävs för att kunna genomföra projekten. Utbytet av de egna resurserna fördubblas därmed.
- Inom ramen för Jordbruksverkets medel i Landsbygdsprogrammet är stiftelsen involverad i flera nya projekt.
- Ett omfattande stöd om två miljoner kronor från Världsnaturfonden innebär att Upplandsstiftelsen kan förstärka den biologiska mångfalden i kust- och skärgårdsmiljöer.
- Upplandsstiftelsen samverkar med kommunerna i en mängd verksamheter och projekt ofta med finansiering av medel från den statliga satsningen på Lokala naturvårdsprojekt (LONA) och Lokala vattenvårdsmedel (LOVA).

Inriktning under 2019

Folkhälsa – friluftsliv

- Arbetet med folkhälsa fortsätter i ökad omfattning med syfte att fler ska vistas i naturen och röra sig mer för att stärka befolkningens hälsa. Speciellt fokus läggs på målgrupperna barn- och ungdom, personer med funktionsnedsättning och nya svenskar.
- Samarbetet med länets kommuner i Smultronställen i naturen drivs vidare med fokus på fortsatt god kvalitet i länets smultronställen och att nå ut med information om naturen till fler grupper.
- De senaste årens satsning på att utveckla och göra Upplandsleden ännu mer attraktiv fortsätter.
- Stiftelsen fortsätter att stödja Biotopia, biologiskt museum i Uppsala, för information om hela länets natur, smultronställen, friluftsliv och leder.
- Fortsatt samverkan med kommuner och föreningar i gemensamma projekt.

Barn och ungdom

- Stiftelsen har gjort naturskolesatsningar i alla länets kommuner. Målet är att naturskolorna fortlever och utvecklas i samverkan med varandra, berörda kommuner och stiftelsen.

Naturområden

- Arbetet med att sköta de olika anordningarna och naturmiljöerna samt bevara den biologiska mångfalden i stiftelsens 45 naturområden fortsätter. För att göra naturområdena mer besöksvänliga pågår ett fortlöpande arbete med att utveckla och förbättra information, vägvisning, tillgänglighet, eldstäder, spänger och fågeltorn mm.
- Stiftelsens skötsel och restaurering av 700 ha betesmarker och 16 slåtterängar finansieras till stor del genom medel från landsbygdsprogrammet.
- I samarbetet med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet fortsätter stiftelsen att utveckla skötsel, information och tillgänglighet i Lingnåre kulturresevat samt i fornlämningsområdena Ekeby-Ånge, Grönlundsbacken och Broborg.
- Översynen av stiftelsens fastighetsbestånd och arrendavtal fortsätter med syftet att effektivisera fastighetsförvaltningen och anpassa hyror och arrenden till marknadsnivåer.

¹ Upplandsstiftelsen förkortas "stiftelsen" i den löpande texten.

Naturvård

- Stiftelsen bedriver många olika projekt för att stärka den biologiska mångfalden i länet. Samarbetet med kommunerna stärks inte minst i de naturvårdsprojekt som erhåller medel från den statliga satsningen på Lokala naturvårdsprojekt (LONA) och Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). Arbetet med Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP) fortsätter, där stiftelsen får stöd från staten till såväl konkreta skötselinsatser som biologiska utredningar och inventeringar. Med projektmedel från landsbygdsprogrammet drivs flera projekt för att restaurera ängar, hagar och våtmarker, samt för samarbeten kring skötsel av kulturlandskapet och besöksanordningar.
- Upplandsstiftelsens arbete med områdesskydd och förvaltning koncentreras till lokala och regionala insatser för både naturvård och friluftsliv. Flera kommuner deltar i arbetet.
- Samarbetet i Roslagen med Världsnaturfonden WWF och Skärgårdsstiftelsen utvecklas vidare.
- Stiftelsen samarbetar med Naturskyddsföreningen med syfte att stärka och utveckla populationen av den starkt hotade vitryggiga hackspetten.
- Via finansiering från bl a Hav- och vattenmyndigheten samverkar Upplandsstiftelsen med bl a Sportfiskarna och Länsstyrelsen i Gävleborgs län för att förbättra förutsättningarna för fiskreproduktion i kustmiljöerna.
- Samarbete med de stora skogsbolagen samt Fortum och Vattenfall inom fr a ELP-projekten fortgår och utvecklas.

NATUROMRÅDEN OCH ANLÄGGNINGAR

Naturområden

Stiftelsen förvaltar 45 naturområden varav 26 är naturreservat och ett kulturresevat som ska präglas av god skötsel för såväl besökare som den biologiska mångfalden.

Sammantaget förvaltar stiftelsen närmare 10 600 ha mark och vattenområden i Uppsala län samt ca 3 000 besöksanordningar bestående av t ex informationstavlor, parkeringsplatser, stigar, eldstäder, broar, spänger, fågeltorn. Bredden av naturtyper är stor med allt från slutna urskogar, öppna hagmarker till skärgårdar med vidsträckta fjärdar. Många av områdena

är besöksvänliga med badplatser och fina strövmarker. I det operativa förvaltningsarbetet deltar ca 20 tillsynsmän.

Stiftelsen gör omfattande insatser för att främja biologisk mångfald. I områdena sköts 700 ha naturbetesmarker och 16 slåtterängar. Skötseln finansieras till stor del av miljöstöd inom landsbygdsprogrammet. De särskilda medel som finns inom åtgärdsprogrammen för hotade arter används för att gynna hotade arter som finns i stiftelsens områden. Medel från Lokala naturvårdsprojekt LONA, landsbygdsprogrammet och Nokås-medel från Skogsstyrelsen är tillgängliga under året för att utveckla besöksanordningar i naturreservat och för naturvårdsåtgärder.

Nedan ges exempel på planerings- och skötselåtgärder som ska genomföras under året.

- *Björns skärgård*. Nytt naturreservat på Hållnäs-kusten i Tierps kommun där vi i ett LONA-projekt fortsätter ställa iordning för besökare med information, stigar och rastplatser. På ön Björn sker fortsatt renovering av fyrvaktarbostaden från 1859 med målning av fasaden, omläggning av tak och rustning av östra våningen. Besökare kan hyra fyrvaktarbostaden för övernattnig.
- *Lena-Ekeby*. Fortsatt arbete genomförs för att öka tillgängligheten. Rastplats och tillgänglighetsanpassad toalett byggs i samverkan med länsstyrelsens kulturmiljöenhet vid åsen med utsikt över Fyrisåns dalgång.
- *Idön*. Fortsatt arbete genomförs för att öka antalet parkeringsplatser vid hamnen Äpskärr.
- *Kallriga*. En slåtteräng och betesmarker restaureras, trädgårdesgård sätts upp runt ängen.
- *Ledsjär*. I ett LONA-projekt utvecklas tillgängligheten med information, fågeltorn och tillgänglighetsanpassad toalett.
- *Wiks naturpark och strandäng*. Stiftelsen fortsätter att sköta kulturmarkerna och strandängen med bete och slåtter. Utveckling av Wikparken för olika målgrupper i samverkan med Kultur och bildning.
- *Högmokällan*. Ett rikkärr med källflöde som Upplandsstiftelsen förvärvat. Invigs under året som besöksmål.
- *Örnsättraskogen*. Nytt kommunalt naturreservat i Uppsala kommun som förvärvats under 2017. Linnéstigen passerar genom området som består av äldre skog och med en naturlig bäck. Området utvecklas för besökare.

- *Östra Tvärnö.* Våtmarken Träsket restaureras och spänger och en plattform sätts upp i området. Åtgärderna finansieras av landsbygdsprogrammet.

Leder

Upplandsleden 50 mil vandringsled har stor betydelse för rekreation och naturturism i länet. Glädjande nog vandrar allt flera på leden. Vår ambition är att leden ska hållas i gott skick och, där det är möjligt, ansluta till befolkningscentra. Upplandsstiftelsen har ansvar för anläggning och investering längs leden medan kommunerna i länet står för driften.

Längs Upplandsleden finns ett stort antal spänger, vindskydd, eldstäder, broar och informationstavlor som årligen får tillsyn och underhåll.

Planerade åtgärder:

- Delar av leden ses över och rustas, enligt plan.
- Fortsatt arbete för att skapa en ny sträckning av Upplandsleden mellan Siggefora och Tärnsjö i Heby kommun. Avtal med markägare och arbete för att söka finansiering för anläggning av leden.
- En satsning görs för att ytterligare höja standarden på leden vid etapp- och slingstarter. Extern finansiering har erhållits från Landsbygdsprogrammet.
- Samverkan med Region Uppsala i projektet Augumetad export som avser utveckling av besöksnäring längs leden.
- Samverkan med Östhammars kommun och Visit Roslagen i ett projekt som vill göra det möjligt att följa Vikingaleden, S:t Olavsleden från Åbo till Trondheim.
- Upplandsledens dag kommer att arrangeras.
- Vi arbetar för att finna, märka och peka ut mer tillgängliga lättframkomliga sträckor på Upplandsleden, alternativt tillgängliga stigar/vägar i anslutning till leden.
- Information om leden ska tas fram på engelska och tyska.
- Vi marknadsför och saluför boken om Upplandsleden och kartorna över leden.

Kanotleder

Upplandsstiftelsen ansvarar för fyra kanotleder i länet. De finns i Fyrisån, Kolarmoraån, Tämnrån och vid Lilla Färnåset i anslutning till Dalälven. Kommunerna står för den löpande driften. Kanotlederna ska

vara framkomliga och det ska finnas god information om lederna att tillgå.

- Fortsatt samverkan med föreningarna kring Tämnrån för att rusta och utveckla Tämnråns kanotled med stöd av Leadermedel.

Camping och stugbyar

Stiftelsens anläggningar ska underhållas kontinuerligt och planmässigt. Syftet är att erbjuda attraktiva anläggningar till alla besökare.

- Arbetet med en tillgänglighetsanpassad lekplats på *Rullsand* fortsätter.
- *Rävstens stugby.* Arbetet med renovering av stugor och arrendebostaden påbörjas under 2018 och fortsätter under 2019.
- *Ångskärs havscamping.* Finansieringen av en ny brygga vid fiskehamnen utreds vidare.
- Upplandsstiftelsen söker samverkan med de tre kustkommunerna för att förstärka driften av *Rullsand*, *Ångskär* och *Rävsten*.

Byggnader

Upplandsstiftelsen kommer att göra en översyn av byggnadsbeståndet. Syftet är att koncentrera innehållet av byggnader som har strategisk betydelse för Upplandsstiftelsens verksamhet.

BARN OCH UNGDOM

Stiftelsens naturskoleverksamhet omfattar hela länet och har sin bas på Uppsala Naturskola i Hammarskog. Tonvikten läggs på att sprida utomhuspedagogikens idéer till skolor och förskolor. Detta görs främst genom att hålla kurser, träffar och olika arrangemang, samt genom att ta fram pedagogiskt material. Ett nära samarbete finns mellan naturskolorna i länet.

Stiftelsen verkar för utveckling av naturskoleverksamheten i länet i samverkan med kommunerna. Naturskoleverksamhet finns i Enköpings, Knivsta, Håbo, Uppsala och Tierps kommun. Samverkan med och stöd till befintliga naturskolor prioriteras. Driftstöd ges detta år till Knivsta.

Utbildning och upplysning

Genom att arrangera kurser och träffar på naturskolor och skolor i länet, liksom vid större arrangemang, sprids naturskolans metoder och verksamhetsformer. Vi vänder oss främst till pedagogisk personal i förskola och grundskola. Vi tillhandahåller material och

hjälp till med planering för att underlätta för lärarna att gå ut.

Metodutveckling och dokumentation

Material och metoder tas fram för att utveckla möjligheten att arbeta med skolans ämnen ute. Hemsidan används som ett forum för att sprida idéer och metoder, liksom böcker, häften och tryckt material. Bokserien Att lära in ute är en viktig resurs i detta arbete.

Samverkan

- Samarbeta med stiftelsens övriga verksamhetsgrenar, vara en resurs i olika projekt.
- Samarbeta med övriga naturskolor i länet, naturskoleföreningen, utenavet m fl.
- Delta i utvecklingen av Hammarskogsområdet.

Läger och lägerskola

Stiftelsen vill höja lägerskolans kvalitet och öka antalet deltagare genom att exempelvis:

- Ge råd till lärare/elever som ska åka på lägerskola.
- Uppdatera och sprida lägerskolekatalogen genom hemsidan.
- Stötta arbetet med lägerskola på Rävsten.

Grupper

Stiftelsen tar emot skolklasser och allmänhet i Hammarskog. Det är vanliga skolklasser liksom klasser för elever med särskilda behov. Skolor med stor andel utrikesfödda elever använder naturskolan mycket.

Ekonomiskt stöd till skolor

Ekonomiskt stöd delas ut till skolor för att skaffa material till utomhusverksamhet.

FRILUFTSLIV – FOLKHÄLSA

Genom stiftelsens friluftsarbete vill vi stimulera länsinvånarna till ökad vistelse i naturen. Syftet är att nå en förbättrad folkhälsa samt ett ökat intresse för den uppländska naturen. Med stöd från Region Uppsala fortsätter stiftelsen sin satsning med syfte att underlätta för specifika målgrupper att komma ut i naturen. Tillsammans med personer med funktionsnedsättning, nya svenskar och nyblivna föräldrar skapar vi aktiviteter i naturen. Vi arbetar också med att förbättra informationen om naturen och öka tillgängligheten. En förutsättning för vårt arbete är god skötsel av naturområden och leder.

Smultronställen

Genom verksamheten Smultronställen i naturen vill vi göra det lätt för länsinvånarna att hitta ut i naturen. I dagsläget finns det 42 smultronställen i länet. Ett mål för de kommande åren är att skapa ett tärtortsnära smultronställe i varje kommun. Öppenhet för lokala initiativ och samverkan för guidning på platserna stärks.

Arbetet drivs i samarbete med kommunerna i länet. Under året planeras följande:

- Samverkan med Enköpings kommun för utveckling av smultronställen.
- Etablera smultronställe vid Rudbäcken i Pansaruddens naturreservat.
- Göra en plan för inventering och översyn av länets smultronställen.
- Upprätthålla våra geocacher.

Biotopia

Upplandsstiftelsen fortsätter att stödja Biotopia, biologiskt museum i Uppsala. Genom vårt stöd finns ett tydligt uppdrag att tillhandahålla naturvägledning för hela länet och att vara en naturlig plats för natur- och friluftsföreningarna att ha aktiviteter och sprida information om sin verksamhet. Stiftelsen verkar för att:

- Biotopia ska kunna fungera som en naturturistbyrå med information om hela länets natur. Folder för smultronställen, naturreservat och friluftsområden finns på plats och uppdateras löpande.
- Länets natur- och friluftsföreningar ska kunna använda Biotopia som mötesplats och samarbetspartner.
- Skolklasser från hela länet ska kunna ta kultur-bussen till Biotopia för att besöka museet eller till viss avgift få en guidning.
- Utveckla gemensamma projekt för att stärka friluftsliv och öka kunskapen om naturvård.
- Utbilda personalen om Upplandsstiftelsens verksamhet och om natur och friluftsliv i länet.

Naturinformation i app och på hemsida

Genom Naturkartan ger vi utflyktstips till länsinvånarna i form av app och hemsida. Information finns om ett 100-tal naturområden. Naturkartan drivs i samarbete med Länsstyrelsen och Biotopia.

På vår Facebooksida tipsar vi om vad som är på gång i naturen och levererar ett utflyktstips varje vecka. Vi samverkar också med Region Uppsala och lokala turistbyråer för att utveckla och sprida information.

Utflyktsprogrammet

Tillsammans med Biotopia, Länsstyrelsen och Region Uppsala ger vi ut Utflyktsprogrammet som är ett guide- och aktivitetsprogram i naturen för hela länet i samarbete med kommuner, naturskolor, friluftsliv- och naturföreningar. Genom samarbetet med Region Uppsala exponeras programmet också på väntrum-TV på vårdcentraler och folktandvården.

Folkhälsa i natur för alla – FINA

Med stöd från Region Uppsala och Skogssällskapet arbetar stiftelsen för att öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att komma ut i naturen. I samverkan med målgruppen och deras nätverk fortsätter vi att utveckla vårt arbetssätt och sprider det till fler kommuner. Arbetet genomförs i samverkan med berörda parter, bl a kommuner, habiliteringen, Region Uppsala och olika företag och intresseorganisationer utifrån diagnosgrupper.

Metoder:

- Skapa aktiviteter i naturen tillsammans med olika grupper av personer med funktionsnedsättning.
- Nätverket Samverkan för tillgänglig natur.
- Skapa filmer och tillgänglig information om naturen. Arbetet sker tillsammans med Biotopia och Uppsala kommun med finansiering från LONA.
- Utbildning av personal inom funktionshinderomsorgen.
- Start av ett nätverk för naturambassadörer.

Öppen förskoleverksamhet utomhus

Vi fortsätter att samverka med Uppsala kommuns Öppna förskoleverksamheten. Syftet är att flytta ut delar av verksamheten i närnaturen för att på så vis ge familjer möjlighet till naturvana och en arena för integration. Externa medel erhålls via LONA.

- Under året utökas verksamheten till fler öppna förskolor i Uppsala kommun.
- Biotopia bidrar med aktiviteter.
- Föreningar involveras i verksamheten.

Time Out

Genom Time Out skapar vi aktiviteter i naturen där

nya och etablerade svenskar kan mötas. LONA-projekt i samverkan med Svenska kyrkan, Biotopia och Uppsala kommun.

Räkning av besökare

Upplandsstiftelsen mäter på olika sätt antal besökare i våra naturområden.

Referensgrupp för friluftsliv/Friluftsliv för alla

Referensgruppen är ett forum för de som arbetar med friluftsliv i Uppsala län. I referensgruppen ingår länets friluftslivsföreningar, naturskolorna och ansvariga för friluftslivsfrågor på kommunerna. Mötena syftar till fortbildning, erfarenhetsutbyte och till att berätta om stiftelsens arbete med friluftsliv.

Övrigt

- Producera film på lätt svenska, engelska och ytterligare två språk för att informera allmänhet och nya svenskar om allemansrätten.
- Fortsatt samverkan sker med föreningar som verkar för att lyfta fram lokala besöksmål och stigar.
- Medverka i referensgrupp för Visit Uppland.

NATURVÅRD

Upplandsstiftelsen främjar utvecklingen av länets natur genom att äga och förvalta biologiskt värdefulla markområden samt genom projekt med syfte att värna om växter och djur. Många projekt sker i samverkan med andra organisationer och markägare och med ekonomiskt stöd från bl a Världsnaturfonden WWF, EU:s fonder och Naturvårdsverket. Upplandsstiftelsen har ett omfattande nätverk och vi medverkar eller yttrar oss i många olika sammanhang inte minst när det gäller beslut och skötsel av naturreservat, bevarandeplaner för Natura 2000-områden, hotade arter och i viss mån kommunala planer. Klimatförändringarna kommer att påverka landskapet. Detta ska beaktas i Upplandsstiftelsens fortsatta arbete. Studier visar att naturtillstånd kan vara motståndskraftigare än plantager och hårt drivna odlingar. Hushållning med yt- och grundvatten är viktigt. Upplandsstiftelsen äger marker med foder. Dessa ska vara tillgängliga.

Områdesskydd

Stiftelsen har under lång tid aktivt bidragit till att många markområden med hög biologisk mångfald kunnat skyddas. Arbetet med områdesskydd är idag

fokuserat mot objekt som har lokal och regional betydelse. Detta innebär att vi i högre grad samverkar med kommunerna och beaktar de lokala behoven av värdefulla natur- och friluftsområden. För att långsiktigt skydda mark- och vattenområden kan förvärv vara aktuellt.

Stiftelsen arbetar också med olika avtalsformer för att säkerställa skötsel och tillgänglighet av värdefulla marker, bl a arrendeavtal och nyttjanderättsavtal med olika markägare.

Upplandsstiftelsen har under de senaste åren genomfört ett flertal markförvärv bl a Högmokällan i Älvkarleby, Örnäs i Uppsala och Björns skärgård i Tierps kommun. Flera lantmäteriförrättningar genomförs som en följd av detta.

Under året kommer Upplandsstiftelsens styrelse att diskutera inriktningen på det fortsatta arbetet att freda biologiskt värdefulla områden och vilka prioriteringar som ska göras etc. Styrelsens beslut kommer att ligga som grund för det fortsatta operativa arbetet.

Ekologisk landskapsplanering generellt

Inom ramen för de ekologiska landskapsprojekten har en bred aktivitet pågått under lång tid, nätverk har utvecklats och ett förtroendefullt samarbete mellan markägare, myndigheter och andra aktörer har utvecklats. Detta har möjliggjort en generell utveckling av naturvårdande åtgärder i landskapen och ökat verkningsgraden av stiftelsens insatser. Nedan ges exempel på aktiviteter som fortgår i alla landskapen:

- Samverka med Länsstyrelsen i arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter och miljöer.
- Besiktiga avverkningsanmälningar och medverka i utformning av naturhänsyn i samverkan med markägare, ideella naturvården och myndigheter.
- Restaurering och skötsel av värdefulla kulturmarker.

Ekologisk landskapsplanering: Dalälven

- Samverkan med Fortum AB fortsätter. Stiftelsen organiserar och utför åtgärder på företagets marker kring Untra kraftverk i enlighet med en naturvårdsplan som stiftelsen presenterat och företaget accepterat.
- Ett samarbete med NEDA angående nedre Dalälvens natur- och kulturvärden utvecklas med fokus på skötsel, utveckling av turism och landsbygd.

- Fortsatt samarbete med Bergvik Skog AB för skötsel av biologiskt rika naturtyper vid Dalälven.
- Samarbetet med Naturskyddsföreningen avseende vitryggig hackspett i Dalälvsområdet fortsätter. Naturskyddsföreningen prioriterar Dalälven i det nationella arbetet med utsättning av fåglar.
- Medverka i förvaltningsråd för Färnebofjärdens nationalpark, Natura 2000-området Marma skjutfält, Bredforsen samt Båtfors naturreservat.
- Fortsatt skötsel av små rikkärr och ängar i Älvkarleby kommun utförs med stöd från Länsstyrelsen i samverkan med kommunen och enskilda bl a naturskyddsföreningen och lantbrukare.
- Samverkan med Trafikverket om värdefulla vägranter i Älvkarleby och Tierps kommun.
- Gemensamma insatser genomförs med Vattenfall för att utveckla biologisk mångfald på deras marker vid Laxön bl a vid Laxön och andra sandmiljöer längs älven.
- Vattenfalls fastighet i anslutning till naturreservatet Bredforsen kartläggs och en skötselplan tas fram med målsättning att lyfta området till ett s k "värnområde".
- Skötsel av stiftelsens områden såsom Bredforsens naturreservat, Båtforsstorpet och andra objekt där vi arrenderar mark.
- Utveckla naturvårdande skötsel på mark som ägs av Älvkarleby golfklubb.

Ekologisk landskapsplanering: Almunge-Länna

- Arbetet i Länna eklandskap fortsätter i samverkan med privata markägare, Holmen Skog AB, Uppsala kommun och Länsstyrelsen. Arbetet är inriktat på i första hand gamla ädellövträd och hagmarker.
- Skötseln av naturstigen kring Ältsjön fortsätter i samarbete med Holmens Skog och Länna byalag.
- Fortsatt medverkan i arbetet med skydd och skötsel av asprika skogar med förekomst av bl a cinnoberbagge. Arbetet bedrivs i samverkan med Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, Uppsala kommun och berörda markägare.
- Bistå Holmen skog i arbetet med skötsel av lövskogar i Lännatrakten.
- Nya förslag på skötsel av vissa lövskogar och hagmarker på Holmens marker läggs fram till bo-laget.

Ekologisk landskapsplanering: Vällen

- Framtagande av en naturvårdsplan på Bergviks marker i samverkan med Naturskyddsföreningen.
- Skötsel och miljöövervakning av stiftelsens områden Pansarudden och Svanhusskogen med fokus på hotade arter.
- Arbetet med återskapande av våtmarker på stiftelsens och Korsnäs marker vid Vällen fortsätter.
- Åtgärder för att bevara värdefulla träd utförs i samverkan med Bergviks skog, KorsnäsBillerud, Hargs godsförvaltning och Länsstyrelsen.
- Utveckla informationsinsatser och friluftslivsverksamhet med berörda kommuner (Uppsala och Östhammar) i samverkan med Ekeby bygdegårdsförening.

Kulturlandskap vid Mälaren

Arbetet med att bevara och utveckla ängs-, hag- och våtmarker i Mälarlansskapet bedrivs i samverkan med markägare och berörda organisationer.

- En stig med information anläggs mellan Vattholma och Skyttorp. Projektet är ett samarbete med Uppsala kommun och föreningen Åstråken och delfinansieras av Landsbygdsprogrammet.
- Arbete utförs för att göra våtmarken vid Ekeby-Ånge, norr om Storvreta, tillgänglig för funktionshindrade.
- Ersättning för stängselmaterial, samt rådgivning om skötsel, erbjuds till enskilda markägare för upprustning av värdefulla naturbetesmarker samt för skötsel av våtmarker.
- Delta i arbetet med två LONA projekt för att restaurera betesmarker och en våtmark tillsammans med Håbo kommun.

Kulturlandskap i Heby

- Arbete med att bevara flera hotade arter genomförs. Bland annat fortsätter skötseln av fjärilsrika naturbetesmarker/ängar inom utpekade objekt. Arbetet finansieras delvis av ÅGP-medel.
- Delta i Leader projekt tillsammans med Nedre Dalälvens intresseförening genom att arbeta för att restaurera och få till slåtter eller bete på strandängar längs Dalälven kring. Medverkan i styrgruppen. Hävd av älvängar främjar biologisk mångfald och har även visat sig minska fortplantning av mygg.

Roslagshagar

Skötseln av kulturlandskapet bygger på ett nära och bra samarbete som etablerats med många djurhållare, markägare, föreningar och organisationer. Ett femårigt samarbetsprojekt med Världsnaturfonden WWF och Skärgårdsstiftelsen startade 2014 och fortsätter för att utveckla värdefulla naturbetesmarker och våtmarker i Roslagen. Under året planeras följande:

- Rådgivning till lantbrukare samt upprätta restaurerings- och skötselplaner. Rådgivningen rör både landskapsvård, djuruppfödning och våtmarker.
- Erbjudas ersättning för stängselmaterial vid upprustning av värdefulla naturbetesmarker samt för skötsel av våtmarker.
- Arbeta med restaureringar i särskilt intressanta områden på privat mark där markägare inte har möjlighet att restaurera dem. Externa pengar söks för detta. 4 områden är aktuella under året.
- Skötsel av 110 hektar betesmark och skogsbete, cirka 3 hektar slåtteräng och 1,2 ha våtmark genom avtal med djurägare och entreprenörer. Markerna arrenderas inom projektet. Många av områdena hyser hotade arter som kräver speciell skötsel, som sent och extensivt bete. Samverkan kring skötsel av ytterligare lokaler med hotade arter planeras. Skötseln finansieras främst via miljöstöd från Landsbygdsprogrammet.
- Arbetet med att främja skötseln av hagmarker och djuruppfödning på Gräsö med skärgård utvecklas vidare. Flera lantbrukare har slutat med djurhållning och behovet av betesdjur är stort. Ett samarbete mellan flera mark- och djurägare och Gräsö Kött AB har påbörjats. Bland annat planeras två nya ladugårdar och utveckling av lokalt naturbeteskött. Projektstöd inom Landsbygdsprogrammet har sökts.
- Verka för att finna större sammanhängande betesområden i projektområdet då flera djurägare efterfrågar mer betesmark.
- Utveckling av Spökbacken på Söderön som besöksmål med p-plats, naturstig och information. Stängsling för efterbete på slåtterängarna. Förutsätter att medel beviljas från landsbygdsprogrammet.
- Insatser avseende åtgärder för hotade arter planeras, bl a mnemosynefjäril, ängsskäreplattmal, insekter på krissla och gotlandssäfferotplattmal.

Omfattningen av arbetet beror på hur mycket externa medel som erhålls.

- Förvalta Långalmastigen som tagits fram inom projektet tillsammans med markägare.
- Samverkan med Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, kommunekologer m fl aktörer inom landskapsvård för ökad samsyn kring restaurering och skötsel av hävdade marker.
- Driva projektet Rikare skärgårdslandskap i samarbete med Skärgårdsstiftelsen och WWF.
- Planering av åtgärder i 2–3 våtmarker där förundersökning gjorts. Arbeta vidare med förslag mot markägare samt hitta finansiering för åtgärder.

Hotade kustfåglar

- Stiftelsens arbete med att hålla delar av Björns skärgård och andra värdfulla fågelområden i skärgården fria från mink fortsätter i samverkan med jägare och ornitologer. Arbetet stöds ekonomiskt av Länsstyrelsen. Rövning av sly på fågelskären genomförs med stöd från ett LONA-projekt.
- Projekt Skräntärna är ett treårigt samverkansprojekt med WWF, som finansieras av WWF, och påbörjades 2018. Åtgärderna omfattar märkning av fåglar för att studera födosöksområden, sammanställning av tidigare data, samt restaurering av våtmarker i födosöksområden.

Övriga naturvårdsprojekt

Stiftelsen utökar successivt samarbetet med kommunerna, olika organisationer, privata aktörer och staten. Under perioden planeras ett antal samverkansprojekt:

- Fortsatt samverkan med Centrum för Biologisk Mångfald (CBM) för att förbättra skötsel- och restaureringsmetoder i kulturmarker för att bättre gynna förutsättningarna för rödlistade arter. Särskilt läggs stor vikt vid att utveckla metoder för uppföljning och utvärdering av naturvårdsarbetets resultat.
- Bistå kommunerna i arbetet med att ta fram nya planer för hur kommunalt ägda skogar ska skötas med hänsyn till natur- och friluftsvärden.
- Deltagande i samverkansprojektet Infrastrukturmiljöer i Roslagen, där även ArtDatabanken, Sveaskog, Svenska kraftnät, Swedavia, Vattenfall, Golf förbundet och Länsstyrelsen ingår. Stiftelsen har fått i uppdrag att inventera skogsbilvägar och bedöma åtgärdsbehov i närområdet till Ekopark

Forsmark under 2017–2018. Ytterligare uppdrag kan bli aktuella under året.

- Parkering, information och fågeltorn planeras vid Hosjön i Uppsala kommun i anslutning till den kommunala badplatsen och Upplandsleden. Medel har beviljats inom landsbygdsprogrammet för åtgärderna

Gräsöfonden

Fondens huvudsakliga syfte är att stimulera vård av kulturlandskapet på Gräsön. Detta möjliggörs genom årliga bidrag till fonden från allmänheten m fl. Gräsöfonden har även möjlighet att använda en begränsad del av kapitalet till den löpande verksamheten.

- Gräsöfonden förvaltar Dan Söderbergs minnesfond. Här kan bidrag sökas för bibehållandet av byggnader, landskapselement och traditionell kunskap på Gräsön.
- Gräsöfonden kommer att dela ut ett landskapsvårdspris under året.
- Gräsöfonden, Östhammars kommun och Upplandsstiftelsen samverkar från och med 2015 kring förvaltningen av besöksplatserna som tagits fram på Gräsön.
- Medverkan vid Julmarknaden och Gräsödagen, samt försäljning av Gräsöfondens produkter.
- Permutation söks för att kunna använda Gräsöfondens kapital för löpande verksamhet. Detta avgör hur stor ytterligare verksamhet som kan drivas under året.

Vattenvård

Insatserna bedrivs i samverkan med länets kommuner och andra intressenter. En expertgrupp är kopplad till arbetet. Planerad verksamhet under 2018.

- Undersöka samt följa upp tidigare inventerade lek- och uppväxtlokaler för gädda, abborre och sik i anslutning till kustområden där fiskevårdsinsatser genomförs.
- Fortsätta arbetet med att restaurera våtmarker och kustmynnande vattendrag för att förbättra fiskrekryteringen och den biologiska mångfalden. Havs- och Vattenmyndigheten samt Världsnaturfonden WWF stödjer det kustnära arbetet i de tre kustkommunerna. Samarbete med Sportfiskarna samt flera länsstyrelser.
- Genomföra och följa upp biotopvårdsinsatser i nedre Dalälven.

- I samverkan med Uppsala kommun och Länsstyrelsen följa upp effekterna på fiskförekomsten i Fyrisån efter anläggandet av fiskvandringssvågar genom samt norr om Uppsala. Planera åtgärder samt återställande av biotoper.
- Förbättra förutsättningarna för landskapsfisken asp genom biotopvårdsåtgärder och märkningsförsök. Externa medel söks via Länsstyrelsen.
- Sprida kunskaperna kring livet i våra vattendrag och kustmiljöer genom Knivstaåns dag, Tämnaånens dag, Enköpingsåns dag, Vattendagen i Bålsta samt Östhammarfjärdens dag. Detta görs i samarbete med respektive kommun, Biotopia, naturskolor och Länsstyrelsen.
- Vara rådgivande i diskussioner om restaureringar av sjöar, våtmarker och vattendrag i länet. Samverkan med kommunen, Länsstyrelsen och lokala intressenter.
- Stiftelsen genomför ett upprop i kommunerna med syftet att på ett bättre sätt kunna erbjuda fritt handredskapsfiske i de sjöar som ägs av kommunerna.
- Delta i arbetet med säkerställandet av naturområden samt delta när skötselplaner för dessa objekt tas fram.
- Medverka vid revidering av skötselplaner och planering av konkreta åtgärder i vattenmiljöer i stiftelsens naturområden.
- Påbörja anläggningen av 3 våtmarker, särskilt för fisk.
- Påbörja en fiskväg vid vandringshinder i ett kustmynnade vattendrag.
- Delta i utredning om förutsättningarna för att bilda ett nytt fiskevårdsområde i Fyrisån mellan Uppsala och Mälaren samt Sävjaån. Syftet är att kunna erbjuda gratis stadsnära fiske.
- Arbeta med sportfiskerelaterade integrationsprojekt. Samverkan med bl a Biotopia, Sportfiskarna och Länsstyrelsen planeras.
- Stiftelsen ingår i Vattenrådet för Östhammarfjärdarna. Det övergripande syftet med organisationerna är att förbättra vattenkvalitet och naturvärden.

Ekonomiskt bidrag, priser, referensgrupper, information

- Gröna gruppen och Vattenvårdsgruppen sammanfattas två gånger.
- Stiftelsen bedriver information om natur och medverkar i ett antal olika sammanhang i samverkan med kommuner, Länsstyrelsen, föreningar med flera.

INFORMATION OCH MARKNADSFÖRING

Upplandsstiftelsens arbetar med information utifrån flera syften. För att skapa möjligheter till naturbesök och för att stiftelsens alla insatser ska blir tillgängliga för länsinvånare, kommun, region, folkvalda, samarbetspartner och bidragsgivare.

Stiftelsens informationsarbete ska:

- Öka intresset för naturvård och friluftsliv.
- Beskriva våra verksamheter.
- Inspirera till naturbesök och göra det lättare för länsinvånarna att komma ut i naturen.
- Göra stiftelsen känd som en kraftfull och kompetent regional organisation för naturvård, friluftsliv, folkhälsa och utomhuspedagogik.

Verktyg för detta är:

- Hemsidan www.upplandsstiftelsen.se
- Naturkartan Uppsala län och Naturkartan Upplandsleden.
- Information genom sociala medier.
- Information ute i våra naturområden.
- Foldrar och skrifter.
- Årsskrift och nyhetsbrev.
- Kurser, konferenser, seminarier.
- Deltagande i publika evenemang i alla kommuner
- Utbildning av egna tjänstemän, styrelse, tillsyningsmän och arrendatorer för att skapa goda ambassadörer för verksamheten

Ordförklaringar

LONA – Lokala naturvårdsmedel.

LOVA – Lokala vattenvårdsmedel.

ÅGP – Åtgärdsprogram för hotade arter.

Nokås – Stöd till natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen.

Natura 2000 – Ett nätverk av skyddade områden inom EU. Syftet är att värna om arter och livsmiljöer.

ELP – Ekologisk landskapsplanering

Kanotlederna är Tämnrån (1), Kolarmoraån (2), Fyrisån (3) och Lilla Färnåset (4). Stiftelsen förvaltar 45 områden på uppdrag, som ägare eller som arrendator. De områden som stiftelsen äger helt eller delar av är: Båtförstorpet, Bredforsens naturreservat, Högmokällan, Björns skärgård, Källarberget, Lingnåre kulturresevat, Ångskärs naturreservat, Skaten-Rångsen naturreservat, Kallriga naturreservat, Lortfjärden, Västerbyn, Idön naturreservat, Rävsten, Oxhagens naturreservat, Gåsholmens naturreservat, Långnäsets naturreservat, Örnsätterskogens naturreservat, Svanhusskogens naturreservat, Pansaruddens naturreservat, Torsslundagropen, Fageruddsåsens naturreservat, Kalmarnäsländets naturreservat, Härjarö naturreservat och Norra Björkfjärdens naturreservat.